

prieš ŽMOGAUS TEISES
AGRESYVIA INFORMACIJA
(Lietuva, Baltarusija, Ukraina)

Šis leidinys parengtas įgyvendinant projektą „Demokratijos stiprinimas – nepriklausomos informacijos sklaida ir žmogaus teisių principų įtvirtinimas“. Projektą įgyvendina Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL kartu su tarptautiniais partneriais „Žurnalistai už toleranciją“, „DOTYK“ (Baltarusija) bei „Auco FULCRUM“ (Ukraina). Projektą finansuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programa.

Šiame leidinyje analizuojama agresyvios informacijos problematika, žiniasklaidos, valdžios atstovų ir žmogaus teisių aktyvistų bendradarbiavimo šioje srityje būtinybė ir įstatyminės bazės Lietuvoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje apžvalga.

Šio leidinio turinyje pateikiama autoriaus nuomonė. LR užsienio reikalų ministerija nėra atsakinga už šio leidinio turinį.

Leidinyje parengtas įgyvendinant Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis finansuojamą projektą „Demokratijos stiprinimas – nepriklausomos informacijos sklaida ir žmogaus teisių principų įtvirtinimas“.

TURINYS

Apie projektą.....	4
Santrumpos.....	5
Nuotraukos ir iliustracijos.....	6
Santrauka.....	7
Kas yra agresyvi informacija?.....	8
- Agresijos ir smurto apibrėžimas.....	8
- Nefizinės agresijos tipai.....	9
- Agresyvios informacijos sklaida internete.....	11
Teisinė situacija.....	13
- Lietuva.....	13
- Baltarusija.....	15
- Ukraina.....	18
Žiniasklaidos ir žmogaus teisių aktyvistų santykiai.....	21
- Žurnalistų darbo aplinka.....	22
Žiniasklaidos ir politikos santykis.....	23
Internetinės žiniasklaidos era.....	26
Rekomendacijos.....	27
Šaltiniai.....	28
Priedas Nr. 1. Klausimynas.....	29

APIE PROJEKTĄ

Projektą „Demokratijos stiprinimas – nepriklausomos informacijos sklaida ir žmogaus teisių principų įtvirtinimas“ įgyvendina Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL kartu su tarptautiniais partneriais „Žurnalistai už toleranciją“, „DOTYK“ (Baltarusija) bei „Auco FULCRUM“ (Ukraina). Projektą finansuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programa.

Projektu siekiama stiprinti demokratiją ir pilietinę visuomenę bei ryšius su Europos Sąjunga plėtrą Rytų partnerystės šalyse. Įgyvendinant projekto veiklas siekiama rengti ir skelbti nepriklausomą informacijos sklaidą, dalintis Lietuvos patirtimi demokratijos procesų įtvirtinimo ir integracijos į Europos Sąjungą kelyje. Nepriklausomų ekspertų, pilietinės visuomenės, atstovaujančios pažeidžiamas grupes, prieš kurias agresyvi informacija yra nukreipiama, įtraukimas bei žurnalistų, kaip viešosios nuomonės formuotojų, kompetencijų ir gebėjimų stiprinimas leis efektyviau reaguoti į agresyvią informaciją.

Projekto partneriai:

Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL: vienintelė išimtinai LGBT* bendruomenės interesams atstovaujanti nevyriausybinė organizacija Lietuvoje. Savo veiklą pradėjusi 1993 metų gruodžio 3 dieną, asociacija LGL yra viena brandžiausių ir stabiliausiai veikiančių pilietinio sektoriaus organizacijų šalyje. Pagrindinis asociacijos veiklą apibūdinantis principas – nepriklausomybė nuo bet kokių politinių ar finansinių interesų, siekiant efektyvios LGBT* bendruomenės įtraukties ir socialinės integracijos Lietuvoje. LGL išimtinai siekia nuosekliai LGBT* asmenų žmogaus teisių progreso, pasitelkdama per dvidešimt veiklos metų sukauptą patirtį advokacijos, sąmoningumo didinimo ir bendruomenės stiprinimo srityse.

Kultūrinė-educacinė institucija „DOTYK“: įkurta 2015 metais kaip filmų festivalis organizacija greitai išplėtė savo veiklą sferą. Šiandien „DOTYK“ įgyvendina įvairius meno ir kultūros projektus, organizuoja *queer* festivalį „DOTYK“, parodas ir užsiima švietėjiška veikla. 2016 metų pabaigoje organizacija atidarė bendruomenės centrą, kuriame teikiama pagalba nukentėjusiems nuo diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir (ar) lytinės tapatybės bei nukentėjusiųjų artimiesiems.

„Žurnalistai už toleranciją“: žmogaus teisių iniciatyva „Žurnalistai už toleranciją“ yra ne pelno siekianti pilietinės visuomenės asociacija, vienijanti žurnalistus, siekiančius lygybės ir nediskriminavimo nepaisant tautybės, lyties, amžiaus, rasės, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ir kitų pagrindų. Iniciatyva siekiama didinti pažeidžiamų visuomenės grupių matomumą, viešinti neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų atvejus bei profesionaliai atspindėti su pažeidžiamomis visuomenės grupėmis susijusią problematiką Baltarusijoje.

„Auco FULCRUM“: nevyriausybinė organizacija buvo įregistruota 2009 metais kaip labdaros organizacija, įkurta siekiant atliepti ŽIV epidemiją vyrų, kurie turi lytinių santykių su vyrais, tarpe. 2017 metais „FULCRUM“ buvo įregistruota kaip nevyriausybinė organizacija, siekiant atliepti naujai kylančius iššūkius. Organizacija siekia, kad kiekvienas žmogus Ukrainoje turėtų galimybę pasinaudoti visomis galimybėmis ir privilegijomis, kurios egzistuoja atviroje ir tolerantiškoje visuomenėje, kur įvairovė suvokiama kaip privalumas, o ne trūkumas.

SANTRUMPOS

ŽAK – žurnalistų apsaugos komitetas

BŽA – Baltarusijos žurnalistų asociacija

EŽA – Eurazijos žinių agentūra

ES – Europos Sąjunga

ILGA – tarptautinė LGBTI žmogaus teisių asociacija

KTSl – Kijevo tarptautinis sociologijos institutas

LGBTI – lesbietės, gėjai, biseksualūs, translyčiai ir interseksualūs asmenys

LRT – Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija

NVO – nevyriausybinė organizacija

ŽEIT – Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba

RBS – Reporteriai be sienų

JT – Jungtinės Tautos

NUOTRAUKOS IR ILIUSTRACIJOS

I. NUOTRAUKOS

Nuotrauka Nr. 1. Agresyvos informacijos Baltarusijoje pavyzdžiai

Agresyvos informacijos Baltarusijoje pavyzdžiai, panaudoti straipsniuose, kuriuos 2016 m. rugpjūtį-gruodį publikavo kelios Rusijos žiniasklaidos priemonės „Regnum“ ir „EADaily“. **Anti-Belarus disinformation in Russian media: Trends, features, countermeasures, EAST Media Review, Nr. 1, 2016**

Nuotrauka Nr. 2. Protestai dėl tiriamosios žurnalistikos atstovo Pavelo Šeremet nužudymo

Liepos 20 dieną proteste, kuris vyko praėjus metams po žurnalisto Pavelo Šeremet automobilio sprogo Kijevo centre, dalyvavę žmonės. Šeremet pagarsėjo dėl valdžios atstovų kritikos savo gimtojoje šalyje. **Plakate rašoma: „Kas nužudė Pavelą? Praėjo metai“.** Valentyn Ogirenko/Reuters nuotrauka.

II. ILIUSTRACIJOS

Iliustracija Nr. 1. Nukentėjusieji dėl agresyvos kalbos žiniasklaidoje

Socialinių grupių, kurios dažniausiai nukenčia dėl agresyvos kalbos žiniasklaidoje, pristatymas. Duomenys surinkti apklausus aktyvistus ir žurnalistus, kurie užpildė klausimyną (20 respondentų).

Iliustracija Nr. 2. Ukrainoje nuo 1992 metų nužudyti žurnalistai

Iliustracijoje pateikiamas Ukrainoje nuo 1992 metų nužudytų žurnalistų (kai nusikaltimo motyvas žinomas) skaičius. Daugelis žmogaus teisių ir žiniasklaidos organizacijų kritikuoja efektyvių tyrimų trūkumą ir nebaudžiamumą. **Žurnalistų apsaugos komitetas (ŽAK), 2018 m. spalio.**

SANTRAUKA

Žiniasklaida suvaidino reikšmingą vaidmenį demokratinėse visuomenėse informuodama apie žmogaus teisių pažeidimus ir skatindama pagarbą kiekvienam individui. Žiniasklaidos skleidžiama informacija vaidina pagrindinį vaidmenį interpretuodama realybę. Šį žiniasklaidos poveikį dar labiau sustiprino internetas. Interneto eroje žiniasklaida tampa vis svarbesnė dėl politinės, socialinės ir kultūrinės įtakos, kurią naujienos daro vietiniu ir tarptautiniu lygmeniu.

Viena vertus, žiniasklaida gali paskatinti visuomenę tapti labiau socialiai įtraukia. Kita vertus, žiniasklaida taip pat gali dar labiau sustiprinti atotrūkį tarp pažeidžiamų visuomenės grupių ir visuomenės daugumos. Žiniasklaidos profesionalai tai gali daryti tiek tyčia, tiek apie tai net nesusimąstydami, kuomet stinga profesinių įgūdžių arba žiniasklaidos kultūra dar nėra pakankamai susiformavusi. Tokiomis aplinkybėmis, žiniasklaida yra labiau linkusi skatinti diskriminaciją ir stereotipus, nors tokio efekto nėra siekiama tyčia.

Šia studija siekiama pateikti bendrą agresyvios informacijos apie pažeidžiamas visuomenės grupes Lietuvos, Baltarusijos ir Ukrainos žiniasklaidoje, apžvalgą, atkreipiant dėmesį į minėtose šalyse galiojančius įstatymus ir socialinę aplinką. Studija susideda iš dviejų dalių. Pirmojoje dalyje pateikiama teorinė informacija apie agresyvios informacijos formas, minėtose šalyse egzistuojančių įstatymų bei žiniasklaidos atstovų ir žmogaus teisių aktyvistų bendradarbiavimo analizė.

Antrojoje dalyje aptariamas žiniasklaidos vaidmuo skatinant arba priešinant diskriminuojančiam požiūriui tam tikrų visuomenės grupių atžvilgiu. Šioje dalyje taip pat analizuojami dažniausi agresyvios kalbos LGBT žmonių, moterų, romų, asmenų su negalia ir kitų pažeidžiamų visuomenės grupių atžvilgiu atvejai. Pristatant šiuos atvejus remtasi žurnalistų ir žmogaus teisių aktyvistų nuomonėmis, kurios pateiktos atliekant elektroninę apklausą (žr. Priedas nr. 1).

1. Agresijos ir smurto apibrėžimas

Agresija gali būti apibrėžta kaip elgesys, kuriuo siekiama pakenkti kitiems asmenims, kurie motyvuoti to išvengti.¹ Agresiją galima lengvai atskirti nuo kitų veiksmų. Pirma, agresija neapsiriboja elgesiu, kuris apima tik fizinius veiksmus. Socialiniai psichologai identifikavo skirtingas agresijos formas, kurios paprastai skirstomos į dvi pagrindines kategorijas:

- **Fizinė agresija**

Smurto incidentas, kuriuo siekiama pakenkti aukai, įskaitant sužeidimus, naudojant ginklus, fizinius veiksmus ar kitus objektus. Fizinis smurtas taip pat apima psichotropinių medžiagų vartojimą, savęs žalojimą ar smurtą prieš save.

- **Nefizinė agresija**

Visos agresijos formos, kai nėra pasitelkiamas fizinis smurtas. Nefizinė agresija apima šaukimą, necenzūrinių žodžių vartojimą, patyčias ir grasinimus, kuriuos galima priskirti prie **Verbalinės agresijos**. **Santykių ir socialinė agresija** išskiriama kaip atskira kategorija, kurią galima apibrėžti kaip siekį pakenkti asmens socialiniams santykiams, atriboti asmenį nuo tam tikrų socialinių sąveikų. Nefizinei agresijai taip pat priskiriamas diskriminuojantis elgesys, kuriuo siekiama pakenkti individui ar socialinei grupei, **seksualiniais, rasiniais, homofobiniais** pagrindais.

II. Nefizinės agresijos tipai

Žemiau pateiktame sąrašė pateikiamos nefizinės agresijos formos, adaptuotos iš Archer & Coyne, 2005² Štai keturi tipiniai netiesioginės, santykių ir socialinės agresijos tipai, kuriais siekiama apriboti individo socialinius ryšius, pakenkti jo statusui. Kartu pateikiama psichologinė šių tipų apibrėžtis.

- **Apkalbos** – negatyvūs komentarai apie asmenį, kurio tuo metu nėra. Apkalbas taip pat galima apibrėžti kaip dalinimąsi informacija, kuria siekiama pakenkti asmeniui. Sociologai apkalbas priskiria prie pasyviai agresyvaus elgesio formų.

1. Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002a). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27–51

2. Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*

- **Apkalbos** – Alannah ir Madeline nacionalinis centras prieš patyčias taip apibrėžia³ šį elgesį: „Patyčios vyksta kai daugiau galios turintis individas ar žmonių grupė nuolatos ir tyčia žemina ir siekia pakenkti asmeniui ar žmonių grupei, kurie yra bejėgiai apsiginti. Patyčios gali trukti ilgą laiką, dažnai yra slepiamos nuo suaugusiųjų, ir veikiausiai tęsis, kol nebus imtasi veiksmų.“
- **Atstūmimas** – apibūdinamas⁴ kaip: „Atsisakymas priimti žmogų į savo tarpą jį atstumiant. Atstumti ir būti atstumti gali tiek grupės, tiek individai. Nors socialinis atstūmimas yra neišvengiama žmogaus gyvenimo dalis, užsitęsęs ir be jokios priežasties kylantis atstūmimas gali lemti vienatvės jausmą, depresiją ir (ar) agresiją. Atstūmimo pavyzdys: studentas nėra pakviečiamas į vakarėlį, nors jame dalyvauja visa grupė.“
- **Diskriminacija**⁵ – žmonių socialiniuose santykiuose diskriminacija yra kitoks elgimasis su asmeniu ar grupe dėl jo priklausymo tam tikrai socialinei grupei, klasei ar kategorijai, kuriai manoma, jog jis priklauso. Tarp šių pagrindų gali būti amžius, rasė, negalia, tautybė, kilmė, šeiminių statusas, lytinė tapatybė, seksualinė orientacija, lyties charakteristikos, lytis ir t.t. Diskriminacija susideda iš elgesio su individu ir grupe dėl esamo ar tariamo priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar kategorijai kitokiu, nei yra įprasta, būdu. Tai gali būti grupės siekis paveikti individo elgesį, tam tikrai socialinei grupei priklausančių žmonių galimybių ir privilegijų apribojimas.

III. Kas yra agresyvi kalba ir kaip ji skleidžiama?

Komunikacijų technologijų revoliucija, internetas ir greitas elektroninės spaudos išpopuliarėjimas leido individams gauti lengvai prieinamą informaciją bet kuriuo metu naudojantis išmaniaisiais įrenginiais. Per pastaruosius penkis dešimtmečius buvo atlikta per 300 tyrimų su 50 000 tyrimo objektų, kurie atskleidžia ryšį tarp smurto žiniasklaidoje ir padidėjusios agresijos.

---

3. <https://www.amf.org.au/bullying-advice/bullying-for-parents/definition-of-bullying/>

4. <https://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Ostracism>

5. <https://en.wikipedia.org/wiki/Discrimination>

Agresyvus turinys internetinėje žiniasklaidoje ir socialiniuose tinkluose yra skirstomas į žemiau pateiktas grupes:

1. **„Trolinimas“** – kurstančių ir su tema nesusijusių žinučių virtualioje bendruomenėje, tokioje kaip forumai, diskusijų erdvės ar blogai, skleidimas, turint ketinimą išprovokuoti skaitytoją arba kitaip sukliudyti diskusijai. Socialiniuose tinklapiuose veikiantis „trolis“ nuolat provokuoja kitus diskusijoje dalyvaujančius asmenis skelbdamas kontraversiškas žinutes⁶.
2. **Internetinės patyčios** – patyčios, kurios vyksta naudojantis išmaniaisiais įrenginiais ir kompiuteriais. Tyčiojamasis internete gali vykti SMS žinutėmis, socialiniuose tinkluose, forumuose, diskusijose, programėlėse, žaidimuose. Tai gali būti teksto ar iliustracijų, kuriomis siekiama įžeisti, siuntimas, skelbimas ir dalinimasis. Vykstant patyčioms gali būti paviešinta asmeninė privati informacija, siekiant įžeisti ir pažeminti asmenį, iš kurio tyčiojamasi. Kai kurios patyčių formos gali pažeisti sankcijas už neapykantos kalbą reglamentuojančius įstatymus.⁷
3. **Įžeidimai (provokacijos)** – įžeidimų skelbimas socialiniuose tinklapiuose, siekiant išprovokuoti asmens agresiją. Kai kurie įžeidimai gali virsti tikru internetiniu „karu“, kai vienas ar daugiau individų susivienija ir organizuotai skelbia įžeidžiantį turinį prieš konkretų asmenį ar žmonių grupę. Šio reiškinio išpopuliarėjimą daugelis sieja su galimybe komentarus skelbti anonimiškai. Anonimiškumas skelbiant komentarus sudaro „nebaudžiamumo“ iliuziją. Įžeidimus socialiniuose tinklapiuose taip pat skatina tiesioginės verbalinės komunikacijos trūkumas.⁸
4. **Neapykantos kalba** – bet kokia komunikacija, kuria siekiama pažeminti individą ar žmonių grupę tam tikru pagrindu, pavyzdžiui, rasės, tautybės, etninės kilmės, lyties, seksualinės orientacijos, religijos ir kt.⁹
5. **Internetinis jaunimo radikalizavimas** – procesas, kurio metu jaunuolis ar jų grupė perima ekstremistines politines, socialines ar religines idėjas, kurios prieštarauja visuomenės, kurioje individas gyvena, vertybėms. Internetinė jaunimo radikalizacija gali būti tiek taiki, tiek paremta smurtu. Šis reiškinys, dar vadinamas „radikalizacijos ir ekstremizmo skatinimu“, pastaruoju metu tapo ypatingai aktualus.

6. <https://unlcms.unl.edu/engineering/james-hanson/trolls-and-their-impact-social-media>

7. <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it/index.html>

8. [https://en.wikipedia.org/wiki/Flaming_\(Internet\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Flaming_(Internet))

9. https://www.researchgate.net/publication/323723036_Hate_Speech_Detection_A_Solved_Problem_The_Challenging_Case_of_Long_Tail_on_Twitter

Agresyvos informacijos sklaida internete

Agresyvi kalba dažniausiai skleidžiama internete. Ją dažniausiai skleidžia grupės, kurios palaiko nacizmo, rasizmo, seksizmo ir homofobijos idėjas. „CNN“ parengtame gide apibrėžiami penki dažniausi agresyvos kalbos skleidimo būdai.

1. Socialiniai tinklapiai

Pagrindiniai socialiniai tinklapiai „Facebook“ ir „Twitter“ pastaraisiais metais susiduria agresyvos informacijos ir neapykantos kalbos skleidimo problema. Neribotos informacijos skleidimo galimybės aktualizuoja socialinių tinklapių pareigą apsaugoti vartotojus nuo agresyvos informacijos tuo pačiu metu nevaržant vartotojų išraiškos ir žodžio laisvės. IT bendrovės įsipareigojo skirti išskirtinį dėmesį neapykantos kalbos stebėsenai socialiniuose tinkluose. 2018 m. balandžio mėnesį „Facebook“ atnaujino savo bendruomeninius standartus ir pristatė 25 puslapių apimtį kriterijus ir mechanizmus, kuriais naudojantis individai ir organizacijos, kurios užsiima organizuotu terorizmu, neapykantos kurstymu ir smurtu, bus pašalinti iš „Facebook“ platformos¹⁰.

2017 metais „Twitter“ taip pat informavo sieksianti apsaugoti vartotojus nuo neapykantos kalbos ir persekiojimo. Buvo sukurta nauja „saugi paieška“ ir patvirtintos priemonės, neleidžiančios užblokuotiems vartotojams susikurti naujų paskyrų. „Twitter“ taisyklės draudžia skatinti susidorojimą, priekabiavimą, neapykantos kurstymą ir dviejų ar daugiau paskyrų naudojimą. „Twitter“ taip pat įtraukė neapykantos kurstymą tarp veiklų, už kurias gresia pašalinimas iš platformos. Kompanija taip pat draudžia elgesį, kuriuo skatinamas smurtas ar grasinama rasės, tautybės, etninės kilmės, seksualinės orientacijos, lyties, lytinės tapatybės, amžiaus ar negalios pagrindu¹¹.

2. Vaizdo įrašų platformos

Vaizdo įrašų platformos taip pat neretai pasitelkiamos neapykantą skleidžiančių grupių. „YouTube“ neretai sulaukia kritikos dėl vaizdo klipų, kuriais skatinama neapykanta, prieglobos bei suteikiamų galimybių užsidirbti iš neapykantos. 2017 metais „YouTube“ taip pat apibrėžė savo taisyklės dėl neapykantos kalbos, pabrėždami, kad reklamos neatsidurs prie įrašų, kuriais skatinama neapykanta ir diskriminacija.

10. https://www.facebook.com/communitystandards/violence_criminal_behavior

11. <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-rules>

„YouTube“ apibrėžia neapykantą skatinantį turinį kaip bet kokį vaizdo įrašą, kuriuo „skatinama diskriminacija ar žeminami asmenys dėl rasės, tautybės, etninės kilmės, religijos, negalios, amžiaus, veterano statuso, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ar kito pagrindo, siejamo su sisteminė diskriminacija“¹². 2017 m. kovo mėnesį „YouTube“ taip pat informavo uždrausiantys skelbti reklamas prie vaizdo įrašų, kuriuose vartojama paniekinama kalba ar įžeidimai individų ar grupių atžvilgiu.

3. Internetinės lėšų pritraukimo platformos

Neapykantą kurstančios grupės naudojami internetinėmis lėšų pritraukimo platformomis siekiamos pritraukti lėšų savo renginiams. „CNN“ ataskaita rodo, kad individai, kurie dalyvavo Šarlotsvilyje vykusiose eitynėse naudojami internetinėmis lėšų pritraukimo platformomis „PayPal“ ir „Go-FundMe“. 2017 m. rugpjūčio mėnesį „PayPal“ paskelbė tinklaraščio įrašą, kuriame skelbiama, jog kompanija siekia, jog jos paslaugomis nesinaudotų asmenys, kurie kursto neapykantą, smurtą ir rasinę netoleranciją. „Jei mums taps žinoma apie tinklapį ar organizaciją, kuri naudojami mūsų paslaugomis pažeisdama mūsų politiką, mūsų ekspertų komanda išanalizuos kiekvieną atvejį ir imsis veiksmų“ – rašoma įrašė¹³.

Lėšų pritraukimo platforma „Go-FundMe“ paskelbė, kad jos paslaugomis draudžiama naudotis neapykantą kurstančioms grupėms. „Baltieji nacionalistai ir neonaciai negali naudotis „Go-FundMe“ skatindami neapykantą, rasizmą ir netoleranciją. Jei kampanija pažeis mūsų taisykles, mes ją pašalinsime iš mūsų platformos“ – komentavo „Go-FundMe“ atstovas 2017 m. rugpjūčio mėnesį „CNN Tech“ renginio metu¹⁴. Platformos naudojimosi taisyklėse draudžiamos kampanijos, kuriomis skatinama neapykanta, smurtas, priekabiavimas, patyčios, diskriminacija, terorizmas ar netolerancijas rasės, tautybės, etninės kilmės, religijos, seksualinės orientacijos, amžiaus, lyties, lytinės tapatybės ar negalios¹⁵.

4. Tamsusis internetas

„Techopedia“ apibrėžia tamsųjį internetą kaip „svetaines, kurios yra matomos viešai, bet jų IP adresai yra tyčia paslėptas. Šiose svetainėse gali lankytis kiekvienas interneto vartotojas, tačiau nelengva rasti serverio, kuriame patalpinta svetainė, duomenis bei svetainės savininko tapatybę¹⁶. Tamsusis internetas yra įmanomas anonimiškumo įrankių, pavyzdžiui Tor ar I2P, pagalba.

Neapykantą skatinančių grupių svetainės neretai yra blokuojamos paieškos sistemose. Tamsiojo interneto svetainės paprastai talpinamos ten, kur yra mažiau apribojimų ir mažesnė auditorija.

12. <https://youtube-creators.googleblog.com/2017/06/your-content-and-making-money-from.html>

13. <https://www.paypal.com/stories/us/paypals-aup-remaining-vigilant-on-hate-violence-intolerance>

14. <https://money.cnn.com/2017/08/16/news/brands-react-charlottesville/index.html>

15. <https://www.gofundme.com/terms>

16. <https://www.techopedia.com/definition/31562/dark-web>

Pasak Reporterių be sienų (RBS), per pirmuosius 2018 metų devynis mėnesius dėl savo darbo pobūdžio visame pasaulyje buvo nužudyta daugiau žurnalistų nei per visus 2017 metus. Vos pusė jų buvo nužudyti karštuosiuose taškuose, ypač Afganistane ir Jemene. Ypač išaugo žurnalistų kankinimų karštuosiuose taškuose skaičius, įvairiose šalyse traukiasi žurnalistinio darbo veiklos erdvė dėl Rusijos kibernetinių atakų ir propagandos poveikio. „Freedom House“ reitinge reikšmingai skiriasi spaudos laisvės padėtis Lietuvoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje: Lietuva priskiriama prie šalių, kur spauda yra laisva, Ukraina – iš dalies laisva, Baltarusija – nelaisva.

Po Sovietų Sąjungos, kuriai priklausė minėtos šalys, griūtis išlaisvėjo spaudos, žodžio ir išraiškos laisvę, žiniasklaidos priemonės tapo decentralizuotos, nepriklausomi balsai tapo girdimi, nes buvo priimti įstatymai, kuriais siekta panaikinti pusę amžiaus trukusią cenzūrą ir visišką privataus ir viešo gyvenimo kontrolę. Nors Baltarusija išliko Rusijos režimo įtakoje, Lietuvoje ir Ukrainoje įvyko nemažai teigiamų poslinkių teisinėje, politinėje ir socialinėje aplinkoje, Lietuvoje ypač po įstojimo į Europos Sąjungą.

Vis dėlto, Europoje stiprėjant Kremliaus remiamai propagandai ir populistiniam diskursui, besitraukianti pilietinė erdvė, išraiškos ir žodžio laisvės suvaržymai ir neapykanta motyvuoti valdančiųjų pasisakymai rodo iššūkius, su kuriais susiduria žurnalistai Ukrainoje, Baltarusijoje ir Lietuvoje. Pagrindiniai jų aptariami žemiau.

I. LIETUVA

„Freedom House“ 2017 m. reitinge Lietuvos spaudos laisvė prilyginama 81 proc. iš 100 galimų. Sąlyginai greitai po nepriklausomybės įkūrimo į Europos Sąjungą įstojusi Lietuva greitai atsigavo po 2008 m. ekonominės krizės ir turi vieną greičiausių interneto ryšį. Tai reiškia, jog Lietuvoje pakankamai plačiai išplėtotos internetinės žiniasklaidos priemonės, turėjusios svarbią įtaką XXI a. Lietuvos žiniasklaidai ir demokratijos raidai. Nuo 2005 iki 2010 metų internetu besinaudojančių vartotojų išaugo nuo 34,3 proc. iki 60,5 proc. Tai lėmė tradicinių žiniasklaidos priemonių transformaciją persiorientuojant į internetinę žiniasklaidą.

Buvo įkurta Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, kurios tikslas – stebėti, reguliuoti ir įgyvendinti žiniasklaidos priemonių etikos standartus. Kita vertus, ši tarnyba taip pat yra atsakinga už diskriminuojančio pobūdžio nuostatas turinčio Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo įgyvendinimą.

„Homoseksualumo propagandos“ įstatymas

2010 metais buvo priimtas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, kurio nuostatose įtvirtintas informacijos, „kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata“ draudimas.¹⁷

2017 m. spalio 19 dieną parlamentarai pateikė pasiūlymą sustiprinti šeimą, apribojant šeimos apibrėžimą tik kaip santuoką tarp vyro ir moters.¹⁸ Tokiais pasiūlymais siekiama dar labiau apriboti LGBT bendruomenės atstovų žmogaus teises ir galimybę LGBT problematiką aptarti pozityviame kontekste. Lietuvai trečią kartą dalyvaujant Jungtinių Tautų Visuotinės periodinės peržiūros mechanizme, Lietuvos valdžios atstovai pabrėžė, kad „įstatymu draudžiama ne viešinti informaciją, kuria kalbama apie seksualinės orientacijos įvairovę, o skatinti šeiminius santykius tarp tos pačios lyties asmenų“.¹⁹

Nors įstatymo nuostatose nėra kalbama apie su LGBT bendruomene susijusių klausimų draudimą, įstatymo taikymo praktika rodo ką kita. Pavyzdžiui, nuo 2013 iki 2014 metų, įstatymo nuostata buvo pritaikyta trimis skirtingais atvejais. Toks siekimas apriboti su LGBT bendruomene susijusią informaciją apribojo LGBT asmenų išraiškos ir žodžio laisvę. 2013 metais Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL sukūrė socialinę reklamą, kuria kviečiama dalyvauti netrukus Vilniuje vyksiančiose „Baltic Pride“ eitynėse „Už lygybę!“. Dėl reklaminių vaizdo klipų transliacijos organizacija kreipėsi į nacionalinį transliuotoją LRT. Netrukus LGL sulaukė LRT pasiūlymo socialinę reklamą transliuoti su indeksu „S“ (skirta tik suaugusiems) ir tik po 23.00 val., kuomet buvo taikomi didžiausi reklamos įkainiai. LGL kreipėsi į Žurnalistų etikos inspektoriatą (ŽEIT), skųsdama LRT sprendimą dėl Lietuvoje gyvenančių asmenų įvairovę pabrėžiančių vaizdo klipų cenzūros. Žurnalistų etikos inspektoriatą ekspertų įsitikinimu, vienas vaizdo klipas buvo tinkamas, o kitą buvo galima transliuoti tik su indeksu „S“ (skirta tik suaugusiems). 2014 metais asociacijos LGL socialinės kampanijos „KEISK“ vaizdo klipo kelią į televizijos eterį taip pat užkirto cenzūra.

Netrukus Žurnalistų etikos inspektoriatą sprendimu Neringos Dangvydės pasakų knyga „Gintarinė širdis“ pripažinta daranti žalą vaikams iki 14 metų. Aukščiausiąjį Teismą pasiekusios bylos istorija prasidėjo 2014 metų pradžioje. Lietuvos edukologijos universitetas (LEU) pats išleido, o vėliau ir sustabdė knygos „Gintarinė širdis“ platinimą, viešai pasakų rinkinį pavadinęs „angažuota homoseksualizmo propaganda“.

17. LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54/TAIS_410367

18. „Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymo projektas,“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/27d89460b40911e7950bfd0677850107>

19. Human Rights Committee, „Concluding Observations on the Third Periodic Report of Lithuania. Addendum. Information Received from Lithuania on Follow-Up to the Concluding Observations“, No. CCPR/C/LTU/CO/3/

Nepaisant augančio tarptautinės bendruomenės spaudimo, Lietuva yra viena iš keleto jurisdikcijų Europos Sąjungoje, kur jokia forma nėra reglamentuotas tos pačios lyties asmenų santykių pripažinimas. Tuo pat metu Lietuvos visuomenė yra viena priešiškesnių LGBT bendruomenės atžvilgiu. 61 proc. vietos LGBT bendruomenės narių per pastaruosius 12 mėnesių susidūrė su diskriminacija ir priekabiavimu dėl seksualinės orientacijos (didžiausias indikatorius Europos Sąjungoje).²⁰ Diskriminuojančio pobūdžio LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatos tik dar labiau sustiprina ir normalizuoja paniekiantį LGBT bendruomenės atžvilgiu diskursą žiniasklaidoje ir viešojoje erdvėje.

II. BALTARUSIJA

„Freedom House“ 2017 m. reitinge Baltarusijos spaudos laisvė prilyginama 17 proc. iš 100 proc. galimų. Tai reiškia, jog Baltarusijoje spauda nėra laisva. Aleksandro Lukašenkos, kuris Baltarusijos prezidento postą užima nuo 1994 metų kontroliuojama žiniasklaida dominuoja Baltarusijos spausdintos spaudos ir televizijos žiniasklaidos sferoje. Privačios spaudos priemonės taip pat kontroliuojamos apribojančiais įstatymais. Nepriklausomi šalies žurnalistai žiniasklaidos įstatymą vadina absurdišku ir įvardina prezidento Lukašenkos režimą kaip vieną pagrindinių kliūčių kasdienėje veikloje.

„Freedom House“ metinių ataskaitų duomenimis, Baltarusijos spaudos laisvės padėtis išlieka viena sunkiausių pasaulyje. Dėl valdžios atstovų veiksmų žurnalistai dažnai patiria smurtą, laisvės apribojimus, politinį persekiojimą, ypač po 2017 metų pavasario kai ekonomikos nuosmukis sukėlė masinius protestus. Panašiu metu prezidentas Aleksandras Lukašenka įvedė „parazitų mokestį“, kuriuo desperatiškai siekiant pagerinti ekonomiką nusitaikyta į pilnu etatu nedirbančius šalies piliečius. Retai Baltarusijoje organizuojami masiniai protestai sugrįžo į šalies aikštes. Valdžios atstovai į protestus atsakė prievarta prieš taikius protestuotojus, areštavo šimtus žmonių, laikinai apribojo mobilųjį internetą ir suėmė aktyvistus, kurie transliavo protestus gyvai. 2017 metais buvo apribota 101 žurnalisto laisvė. Pasak Baltarusijos žurnalistų asociacijos (BŽA), daugelis jų buvo suimti per protestus kovo ir balandžio mėnesiais. 2017 metais 69 žurnalistai gavo baudas už „vertimąsi nelegalia veikla“. Tai – daugiau baudų nei 2014-2016 metais kartu sudėjus. Nuo 2018 metų pradžios „Belsat TV“ jau buvo įtraukta į 10 teisminių procesų.

---

20. Fundamental Rights Agency, 2015.

Išaugusiu nepriklausomų žurnalistų persekiojimu ir neteisėtu jų laisvės apribojimu siekiama sumažinti Vakarų įtaką šalies viešojoje sferoje, kaltinant Vakarų valstybes „šnipinėjimu“.

Neapykanta motyvuota kalba

Neapykanta motyvuota kalba yra plačiai paplitusi visuomenėje ir yra sudedamoji politinio diskurso dalis. 2012 m. kovą Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka pareiškė, kad „geriau būti diktatoriumi nei gėjumi“. Šis pareiškimas buvo adresuotas homoseksualiam Vokietijos užsienio reikalų ministrui Guido Westerwelle po to kai, ES lyderiai sutarė dėl naujų priemonių dėl žmogaus teisių pažeidimų Baltarusijoje. Panašus incidentas įvyko 2010 metais per susitikimą su Lenkijos ir Vokietijos užsienio reikalų ministrais, kai Baltarusijos prezidentas liepė G. Westerwelle „gyventi normalų gyvenimą“. Tarptautinės LGBTI organizacijos „ILGA-Europe“ 2018 metų Vaivorykštės indekso duomenimis, LGBTI žmogaus teisių padėtis Baltarusijoje yra viena blogiausių Europoje. Nors baudžiamoji atsakomybė už tos pačios lyties asmenų santykius Baltarusijoje netaikoma nuo 1994 metų, LGBT asmenys Baltarusijoje neturi jokios teisinės apsaugos nuo diskriminacijos seksualinės orientacijos pagrindu.

Rusijoje priėmus „homoseksualumo propagandos“ įstatymą, o Lietuvoje – diskriminuojančio pobūdžio LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pataisas, Baltarusijoje 2016 metais taip pat priimtas įstatymas, kuriuo draudžiama informacija, kuria „diskredituojama šeimos ir santuokos institucija“. „Baltarusija yra paremta tradicinių šeimos ir santuokos institutų,“ – komentavo šalies vidaus reikalų ministras tos pačios lyties porų santykius pavadindamas „netikrais“. Kadangi 95 proc. Baltarusijos žiniasklaidos priklauso valstybei, publikacijos LGBT žmogaus teisių klausimais yra retas reiškinys tiek valstybei priklausančiuose, tiek nepriklausomuose laikraščiuose.

Rusijos skleidžiamos dezinformacijos paplitimas

Rusijos žiniasklaida turi ryškų poveikį Baltarusijos viešajai nuomonei. Baltarusijos organizacijos „Analytical Workroom“ atlikta apklausa parodė, kad du trečdaliai baltarusų žiūri rusiškos televizijos kanalus kartais arba dažnai. Be to, Rusijos žiniasklaida baltarusiai pasitiki labiau nei pačios Baltarusijos žiniasklaida. 70,5 proc. apklausos respondentų visiškai arba iš dalies pasitiki Rusijos žiniasklaida, o Baltarusijos žiniasklaida pasitikinčių gerokai mažiau. Dėl šios priežasties Baltarusijos visuomenė yra ypatingai pažeidžiama Rusijos skleidžiamos dezinformacijos.

Rusijos internetinėje žiniasklaidoje taip pat gausėja diskriminuojančių žinučių, kuriomis siekiama sumenkinti Baltarusiją, jos piliečių, kalbą ir kultūrą.

Neretai pasitaiko straipsnių, kuriuose atvirai kvestionuojamas Baltarusijos suverenumas ir teritorinis vientisumas. Panašiuose straipsniuose Baltarusijos politika apibrėžiama kaip nacionalistinė ir antirusiška, neretai iškraipoma ir manipuluojama faktais. Žemiau pateikiamas pareiškimų apie Baltarusiją Rusijos žiniasklaidos priemonėse sąrašas („Regnum“ ir „EADaily“, 2016 m. rugpjūtis – lapkritis):

Iliustracija Nr. 1. Agresyvosios informacijos pavyzdžiai Baltarusijoje

Tokie pareiškimai nelieka nepastebėti. 2016 m. gruodžio mėnesį Baltarusijos atsakingos institucijos įtardamos Baltarusijos baudžiamojo kodekso 130 straipsnio pažeidimą sulaukė tris Baltarusijos piliečius, kurie rašė žiniasklaidos priemonėms „Regnum“ ir „EADaily“. Nors Rusijos žiniasklaidos priemonės šiuos žurnalistus laiko politiniais kaliniais, Baltarusijos valdžios atstovai juos vadina „destruktyviomis jėgomis“, siekiančiomis pabloginti Baltarusijos ir Rusijos santykius.²⁶

22. <https://regnum.ru/news/polit/2196715.html>

23. <https://regnum.ru/news/society/2207768.html>

24. <https://regnum.ru/news/polit/2178468.html>

25. <https://regnum.ru/news/polit/2196715.html>

26. <http://east-center.org/wp-content/uploads/2016/12/EAST-Media-Review.pdf>

III. UKRAINA

Praėjus dvidešimt penkeriems metams po Sovietų Sąjungos griūties nepriklausoma Ukrainos spauda vis dar glaudžiai susijusi su Rusijos žiniasklaidos rinka. Nuo pat nepriklausomybės atkūrimo stipri kaimynės Rusijos žiniasklaidos, kurią supranta daugelis ukrainiečių, įtaka išlieka dominuojanti. Tačiau nepriklausoma Ukrainos žiniasklaida konkurencinėje kovoje su Rusijos žiniasklaida įgauna pranašumą. Kijevo tarptautinio sociologijos instituto (KTSI) skelbiami statistiniai duomenys rodo, kad 72 procentai ukrainiečių informacijos ieško Ukrainos žiniasklaidoje. Vos penktadalis jų žiūri Rusijos televizijos kanalus, o tai rodo nepasitikėjimą Rusijos žiniasklaidos priemonių objektyvumu.

Po Euromaidano protestų 2013-2014 m. kilo didelis poreikis gauti objektyvią informaciją. Žiniasklaidos ekspertai pastebėjo išaugusį susidomėjimą politika. Vis dėlto, ekonominė stagnacija ir politiniai neramumai stabdo greitą nepriklausomų žiniasklaidos priemonių augimą šalyje.

Lingvistiniai nesutarimai

2012 metais, po liūdnei pagarsėjusio „Kivalovo-Kolesničenko kalbos įstatymo“ priėmimo, Ukraina suteikė rusų kalbai „regioninės kalbos“ statusą. Šio įstatymo priėmimas paskatino karštas diskusijas, nes daugeliui šis žingsnis prilygo siekiui sukiršinti Ukrainos visuomenę. Netrukus po to kai prezidentas Viktoras Janukovičius paliko šalį dėl Euromaidano protestų ir politinių kaltinimų, įstatymas buvo panaikintas. Rusija, savo ruožtu, šį žingsnį prilygino kaip agresyvią kampaniją prieš rusiškai kalbančius Ukrainos piliečius ir vėliau šį argumentą naudojo kaip pretekstą pateisinti Krymo aneksiją ir karinę agresiją Donbase. Vis dėlto, 2018 metų pradžioje minėtas įstatymas pripažintas prieštaraujančiu Ukrainos Konstitucijai. Tai reiškia, jog netrukus turi būti priimtas naujas įstatymas dėl valstybinės kalbos.

Nors 68 proc. ukrainiečių savo gimtąja kalba laiko ukrainiečių kalbą, namuose šią kalbą vartoja vos 50 proc. šalies piliečių, darbe – tik 39 proc. Taigi viešajame gyvenime ukrainiečių kalba nėra labai populiari. 2016-2017 m. buvo priimti keli įstatymai, kuriais siekta atgaivinti ukrainiečių kalbos vartojimą taikant kvotas ukrainiečių kalbai šalies žiniasklaidoje. Pavyzdžiui, Ukrainos parlamentas priėmė įstatymą, kuriuo nurodoma, jog 75 proc. Ukrainos televizijos laidų turi vykti ukrainiečių kalba. Vis dėlto, šio įstatymo nuostatas lengva apeiti, tad vos 39 proc. Ukrainos televizijos laidų vyksta ukrainiečių kalba. Likusios televizijos laidos transliuojamos rusų kalba, nepaisant to, kad 64 proc. Ukrainos piliečių mano, kad valstybė turi remti ukrainiečių kalbą.

Nusikaltimų prieš žurnalistus nebaudžiamumas

Po Euromaidano protestų ukrainiečių pasirinkimas eiti Vakarų demokratijos keliu paskatino stiprų pasipriešinimą Rusijai. Rytų kaimynės vertybes palaikantys ukrainiečiai ėmė atvirai konfliktuoti su palaikančiaisiais Vakarų vertybes, o tai labiausiai išryškėjo Krymo aneksijos metu. Karas Ukrainos Rytuose atėmė ne tik didelį skaičių gyvybių, bet ir šalies teritorijas. Tuo pat metu šalyje sustiprėjo žmogaus teisių ir laisvių pažeidimai, ypač išraiškos ir žodžio laisvės. Sumenkusios išraiškos ir žodžio laisvės Ukrainoje pavyzdžiai:

- priegos prie tam tikrų informacijos kanalų apribojimas (knygų rusų kalba, TV kanalų, filmų, socialinių tinklapių, elektroninio pašto svertorių ir t.t.);
- piliečių, kurie palaiko separatistines idėjas socialiniuose tinkluose persekiojimas ir sulaikymas;
- draudimas Rusijos žurnalistams ir žurnalistams, kurie lankėsi Kryme ir Donbase, atvykti į Ukrainą.

Tai ypač aktualu žurnalistams, kurie atvyksta iš Rusijos Federacijos. Sustiprėjo ir „patriotinė“ žurnalistų pozicija, kai svarbiau tampa įsitraukti į informacinį karą, o ne išlikti objektyviam. Pasigirdo ir raginimų nekritikuoti Ukrainos valdžios atstovų karinio

konflikto laikotarpiu bei sustiprėjo Ukrainos savanorių padarytų nusikaltimų nuvertinimas ir sumenkinimas.

Tai lėmė greitą nepasitėkėjimo Ukrainos žiniasklaida augimą. Ukrainos Nacionalinės mokslo akademijos sociologijos instituto duomenimis, 2016 metais vos 21 proc. Ukrainos piliečių pasitikėjo šalies žiniasklaida, o 51 proc. ja

visiškai nepasitikėjo. 2017 metų pabaigoje Tarptautinė žurnalistų federacija paskelbė, kad žurnalistai Ukrainoje negali jaustis saugūs, nes nusikaltimai prieš juos dažniausiai nėra baudžiami ir išaiškinami.²⁷

Nuotrauka Nr. 2. Protestai dėl tiriamosios žurnalistikos atstovo Pavlo Šeremet nužudymo

27. "Hidden" Impunity for Crimes Against Journalists. Sergiy Tomilenko. KAS Policy Paper. http://www.kas.de/wf/doc/kas_51454-544-1-30.pdf?180207100902

Iš 80 fizinio smurto prieš žurnalistus atvejų per pirmuosius 2017 metų 10 mėnesių, 13 atvejų išpuolius organizavo Ukrainos parlamento nariai, 7 kartus – užpuolimus organizavo policijos atstovai. Nė vienas šių atvejų nebuvo tirtas, o užpuolikai liko nenubausti.

Be to, liko neišaiškinti ir pasikėsinimai prieš žurnalistus Euromaidano metu. Žurnalistų Viačeslavo Veremilia, Pavelo Šeremeto ir Georgy Gongadze nužudymo organizatoriai liko nenubausti. Galima pagrįstai teigti, jog smurtas prieš žurnalistus šalyje nėra draudžiamas, nes bylai pasiekus teismą, pasikėsinimų organizatoriai sulaukia minimalios bausmės.

Žiniasklaidos darbas karinio konflikto metu

Nuo pat interneto eros pradžios kibernetinės atakos, įžeidimai, propaganda ir informacija manipuliuojančios žinutės internetinėje žiniasklaidoje tapo kasdiene ukrainiečių gyvenimo dalimi. Ukraina išlieka pagrindiniu Rusijos vykdomo hibridinio karo taikiniu net po Krymo aneksijos ir Donbaso dalies okupacijos. Siekdama pateikti atsaką šiems iššūkiams Ukrainos vyriausybė ėmė kontroliuoti internetinę erdvę. Rusija ir toliau siekia daryti įtaką internetinei žiniasklaidai Ukrainoje.

2017 metų gegužės mėnesį prezidento potvarkiu Nr. 133/2017 buvo numatytos ekonominės sankcijos Rusijos verslui, įskaitant ir žiniasklaidos priemones. Netrukus daugelis interneto tiekėjų Ukrainoje apribojo prieigą prie Rusijos socialinių tinklapių „Vkontakte“ ir „Odnoklassniki“ bei elektroninio pašto serverių „Yandex.ru“ ir „Mail.ru“. 2017 m. birželio mėnesį Ukrainos Informacijos politikos ministerija kreipėsi į Ukrainos Saugumo tarnybą rekomenduodama užblokuoti 20 „separatistinių“ naujienų portalų. 2017 m. liepos mėnesį Ukrainos Radoje pristatyti du įstatymų projektai (Nr. 6688 ir Nr. 6676), kuriais siūloma užblokuoti interneto svetaines ikiteisminio tyrimo metu 24 valandų – 2 mėnesių laikotarpiui.

Ukrainos pilietinė visuomenė pavadino šiuos įstatymų projektus pavojingais ir neišbaigtais. Visos iniciatyvos, kuriomis apribojamos vartotojų teisės gauti informaciją, Ukrainoje yra pateisinamos gynybos prieš Rusiją kariniame konflikte būtinybe. Vis dėlto, rengiant panašius įstatymų projektus nėra konsultuojamasi su ekspertais ir pilietine visuomene. Dėl šios priežasties panašios iniciatyvos sulaukia IT bendrovių, žiniasklaidos priemonių ir pilietinių organizacijų kritikos. 2017 metais Ukrainoje pirmą kartą kvestionuota išraiškos ir žodžio laisvė internete, o pilietinė visuomenė susiduria su naujais iššūkiais siekdama bendradarbiauti su šalies valdžios institucijomis.

Informacija, gauta iš pagrindinių žiniasklaidos priemonių ir socialinių tinklų yra pagrindinis šaltinis, iš kurio sužinome apie kitus ir pasaulį. Ši informacija formuoja žmogaus požiūrį ir įsitikinimus bei tapatybės pojūtį. Taigi žiniasklaida gali tapti ir diskriminacijos priemone, kuomet tiražuojamos generalizacijos ir stereotipiniai požiūriai į tam tikras socialines grupes, formuojamos diskriminuojančios žinutės ir dalinamasi neapykantos kalba.

Užpildydami projekto veiklų kontekste parengtą klausimyną vietos ekspertai pripažino, kad žiniasklaidoje vartojama kalba pastaraisiais metais pakito, bet vis dar pasitaiko klaidų vartojant LGBT terminologiją ir daroma etinių išlygų siekiant sulaukti kuo didesnio skaičiaus naujienos skaitytojų. Taigi sensacijų vaikymasis žiniasklaidoje neretai lemia agresyvios informacijos augimą. Per pastaruosius metus viešojoje erdvėje susiduriama su šiais santykinai naujais iššūkiais:

- **Išraiškos ir žodžio laisvės apribojimai**, įskaitant kibernetines atakas prieš interneto žurnalistus ir tinklaraštininkus; ribota prieiga prie kokybiškos žiniasklaidos priemonių regionuose, netikros naujienos, komentarų po straipsniais pagrindiniuose naujienų portaluose stebėsenos trūkumas ir t.t.
- **Žurnalistų profesionalumo ir žinių trūkumas**, įskaitant objektyvumo trūkumą, diskriminuojančią ir neapykantos kalbą.
- **Politikos įtaka žiniasklaidai**, pavyzdžiui, politikų nacionalistinių idėjų reiškimas, agresyvi kalba pažeidžiamų grupių atžvilgiu bei įstatymų leidėjų priimti įstatymai (LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, įstatymas, kuriuo Baltarusijos žurnalistams draudžiama bendradarbiauti su užsienio žiniasklaidos priemonėmis ir t.t.).

Vis dėlto, žiniasklaidos sąmoningumas žmogaus teisių klausimais (pavyzdžiui, pozityvios naujienos apie „Kyiv Pride“ eitynes bei kitus LGBT bendruomenės renginius, taisyklingas LGBT terminologijos vartojimas), nepriklausomi žurnalistai ir tinklaraštininkai (žurnalistai vis dažniau rašo gimtąja kalba), taip pat socialiniai judėjimai („#MeToo“ judėjimas, augantis neapykantos nusikaltimų matomumas viešojoje erdvėje) atnešė pozityvius pokyčius tiek Lietuvoje, tiek Baltarusijoje ir Ukrainoje.

„**Stop netikroms naujienoms**“ iniciatyva Ukrainoje²⁸ – 2014 m. kovo 2 d. Kijevo „Myhola“ žurnalistikos mokyklos dėstytojai, alumnai ir studentai, bendradarbiaudami su „KMA Digital Future of Journalism“ projektu, pristatė svetainę Stopfake.org, kurioje galima lengvai ir greitai patikrinti faktus. Pirminis projekto tikslas buvo atskirti faktus apie Ukrainoje vykstančius įvykius nuo propagandos ir dezinformacijos. Vėliau projektas išaugo ir svetainėje nuo šiol galima rasti informaciją apie visus Kremliaus skleidžiamos propagandos aspektus. Šia iniciatyva siekiama atskleisti, kaip propaganda veikia Ukrainą ir kitas kaimynines šalis.

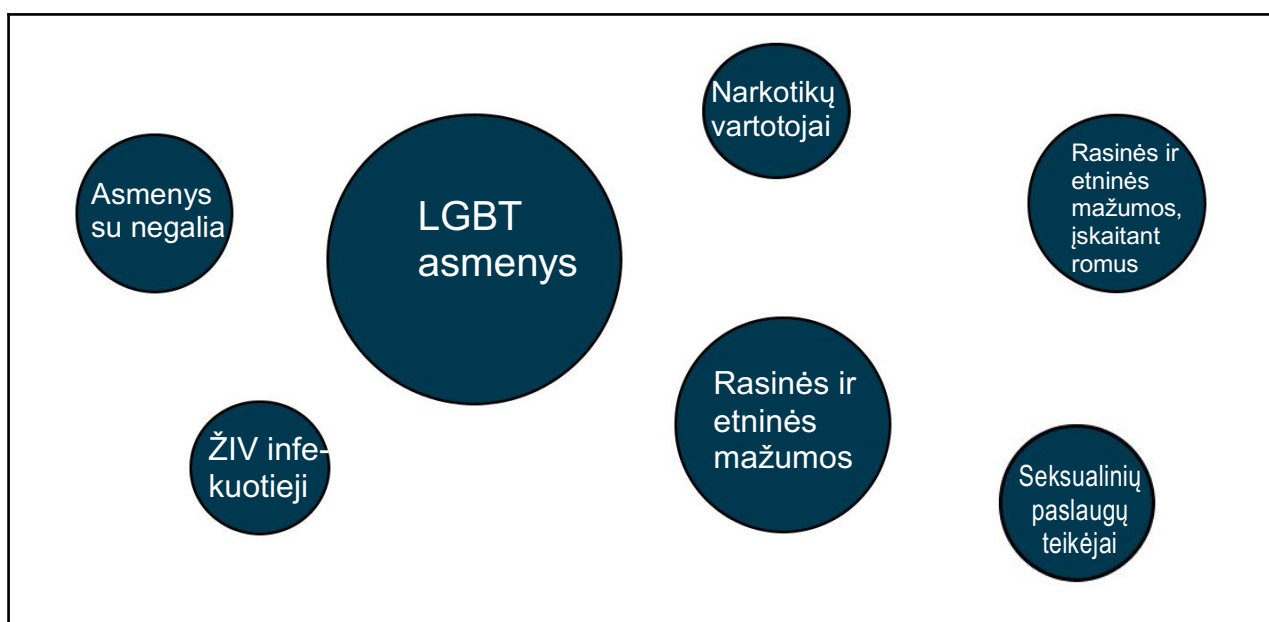
28. <https://www.stopfake.org/en/news/>

Nepriklausomi žurnalistai ir tinklaraštininkai – nepriklausomų žurnalistų ir tinklaraštininkų, kurie kritikuoja politikų veiksmus, balsas tampa vis galingesnis, nors Baltarusijoje nepriklausomi žurnalistai yra persekiojami ir negali laisvai dirbti, nes valstybė nesuteikia nepriklausomiems žurnalistams akreditacijos ir persekioja tuos, kurie bendradarbiauja su užsienio žiniasklaida.

„#MeToo“ judėjimas Lietuvoje – tarptautinis judėjimas, kurio metu skatintas seksualinio priekabiavimo darbovietėje aukų atvirumas, turėjo stiprų atgarsį Lietuvoje. Viešojoje erdvėje pasirodė nukentėjusiųjų nuo seksualinio priekabiavimo darbovietėje istorijos. Nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos darbo kodeksui, visiems darbdaviams įtvirtinama pareiga įgyvendinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus, o organizacijų, kuriose dirba daugiau nei 50 darbuotojų, darbdaviai privalo priimti ir paskelbti lygių galimybių politikos ir jos vykdymo priežiūros priemones.

Tyrimo respondentų nuomone, socialiniai tinklapiai tapo pagrindine priemone siekiant gauti informaciją. Tradicinės žiniasklaidos priemonės, pavyzdžiui, televizija ir spausdinta spauda yra patrauklesnė vyresnio amžiaus žmonėms, o socialiniai tinklapiai ir naujienų portalai turi didesnį populiarumą tarp jaunimo ir vidutinio amžiaus žmonių.

Žiniasklaidos vaidmuo yra vertinamas kaip ypatingai svarbus formuojant požiūrį į pažeidžiamas visuomenės grupes Lietuvoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje. Žiniasklaida, apklaustų žmogaus teisių aktyvistų nuomone, taip pat yra įrankis, kurį galima pasitelkti mažinant agresyvią ir neapykantos kalbą. Tačiau, aktyvistų įsitikinimu, tai įmanoma tik tuo atveju, kai žiniasklaida yra laisva nuo išorinių veiksnių. Respondentų nuomone, didžiausią riziką susidurti su agresyvia informacija žiniasklaidoje patiria šių pažeidžiamų socialinių grupių atstovai:

Ilustracija Nr. 1. Nukentėjusieji dėl agresyvios kalbos žiniasklaidoje

„Freedom House“ 2017 m. sudaryto reitingo duomenimis, Lietuvoje, Ukrainoje ir Baltarusijoje spaudos laisvė yra užtikrinama nevienodai. Vis dėlto, visose trijose šalyse pastebima populiarė tendencija, kai žurnalistai skirtingai vaizduoja individus ar žmonių grupes dėl stereotipų ir priešiško jų atžvilgiu, naudoja įžeidžią ar net agresyvią kalbą. Toks žiniasklaidos atstovų elgesys netiesiogiai skatina diskriminaciją ir smurtą šių individų arba grupių atžvilgiu.

Neretai tokioje situacijoje atsidūrę asmenys yra pažeidžiamų visuomenės grupių atstovai, sulaukiantys priešiško dėl rasės, religijos, negalios, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės, etninės kilmės, tautybės ar lyties. Tokiu būdu pažeidžiamos žmogaus teisės, o žiniasklaida kaip informacijos perteikėja netinkamai vartojama kalba gali paskatinti dar ryškesnį konfliktą.

Žiniasklaidos atstovų požiūrį lemia tiek vidiniai, tiek išoriniai faktoriai. Respondentų iš Baltarusijos ir Ukrainos teigimu, Rusijos užsienio politika turi poveikį žmogaus teisėms ir įstatymų leidybai jų atstovaujamoje šalyje (pavyzdžiui, Rusijoje priėmus „homoseksualumo propagandos“ įstatymą, panašūs įstatymai buvo siūlomi Ukrainoje ir priimti Lietuvoje). Lietuvoje pastebimas siekis sumenkinti Rusijos skleidžiamos propagandos poveikį.

Kalbant apie šalies vidaus politiką, vis dar gajus įsitikinimas, kad žiniasklaida yra įrankis, skirtas manipuliuoti viešąja nuomone. Ukrainoje daugeliui politikų priklauso žiniasklaidos priemonės ir internetinės platformos, kurios pasitelkiamos įtvirtinant pozityvų požiūrį į save ir skleidžiant agresyvią informaciją apie politinius oponentus. Tuo tarpu Lietuvoje žurnalistai yra pakankamai nepriklausomi. Šalyje ypatingai vertinama spaudos laisvė ir paprastai bet kokie nusižengimai etikai ar korupcija yra kaipmat paviešinami.

Žurnalistų darbo aplinka

I. LIETUVA

Lietuva, „Freedom House“ vertinimu, priskirtina prie laisvą žiniasklaidą turinčių šalių ir užima 38 vietą Pasaulio spaudos laisvės indekse, kurį skelbia „Žurnalistai be sienų“. Praėjus 28 metams po nepriklausomybės atgavimo, šalies žiniasklaida yra pakankamai nepriklausoma. Viename interviu Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius pabrėžė, kad nors šalyje yra nedaug spaudos laisvės pažeidimų, daugelis tokių atvejų nėra paviešinami.

Daugelis šalies valdančiųjų partijų suprato spaudos laisvės įtaką demokratijai ir teisinės bei politinės sistemos priežiūrai.²⁹

„Žurnalistai be sienų“ teigia, kad Lietuva yra nesaugi, nes regioninės žiniasklaidos priemonės dažnai priklauso politinėms partijoms. Šios žiniasklaidos priemonės taip pat yra mažiau atsparios Kremliaus skleidžiamoms „netikroms naujienoms“.

Lietuvos Konstitucija garantuoja spaudos išraiškos ir žodžio laisvę, o valdžios atstovai spaudos laisvę gerbia.

“Nacionalinė žiniasklaida pasižymi išraiškos ir žodžio laisve, kurią garantuoja valstybė. Bet situacija regioniniu lygmeniu yra problematiška, nes vietos laikraščiai neretai priklauso nuo regioninių politinių partijų ir jų lyderių.”

Dabartinė žmogaus teisių situacija Lietuvoje yra nevienalytė. Kai kuriose srityse šalyje pastebimas progresas, tačiau žmogaus teisių srityje vis dar vyrauja stagnacija. Nepaprastai stiprus Romos Katalikų Bažnyčios vaidmuo valstybėje ir toliau kelia klausimus apie žmogaus teises ir laisves Lietuvoje, ypač kalbant apie reprodukcinę teisę ir teisę į privatų šeimyninį gyvenimą. Daug susirūpinimo kelia vaikų teisių ir smurto šeimoje klausimai. Aukos kaltinimas ir smurto atvejų tyrimo trūkumas vis dar gajus šiose srityse.

II. BALTARUSIJA

Baltarusija išlieka vienintele Europos valstybe, kurioje vis dar taikoma mirties bausmė ir neketinama šios bausmės atsisakyti. Žmogaus teisių ir žurnalistų padėtis šalyje išlieka sudėtinga. Baltarusijos baudžiamasis kodeksas apibrėžia sankcijas už dalyvavimą neregistruotų organizacijų veikloje. Tuo pat metu, atsakingos valdžios institucijos nesuteikia leidimų nevyriausybinėms organizacijoms ir opozicinėms politinėms partijoms, tad žmogaus teisių organizacijų veikla šalyje yra ypatingai suvaržyta. Baltarusijoje nuo 2000 metų nėra registruota nė viena nauja politinė partija. Organizacija „Human Rights Watch“ pabrėžia, kad šalyje nuolat pažeidžiamos taikiai protestuojančių piliečių teisės. Policijos pareigūnai dėl taikių protestų sulaikė bent 700 žmonių, tame tarpe ir žurnalistų bei žmogaus teisių aktyvistų. Šalyje nepriklausomai verstis žurnalistine veikla negali nei laisvai samdomi žurnalistai, nei žurnalistai iš užsienio šalių, nes Baltarusijos institucijos atsisako suteikti akreditacijas nepriklausomiems žurnalistams ir persekioja tuos, kurie turi ryšių su užsienio spauda³⁰. 2017 metais buvo išduotos 69 piniginės nuobaudos laisvai samdomiems žurnalistams.

29. <https://www.indexoncensorship.org/2018/07/after-three-decades-relative-freedomlithuania-media-reined-in/>

30. <https://europeanjournalists.org/blog/2017/11/24/belarus-harrassment-against-freelance-journalists-on-the-rise/>

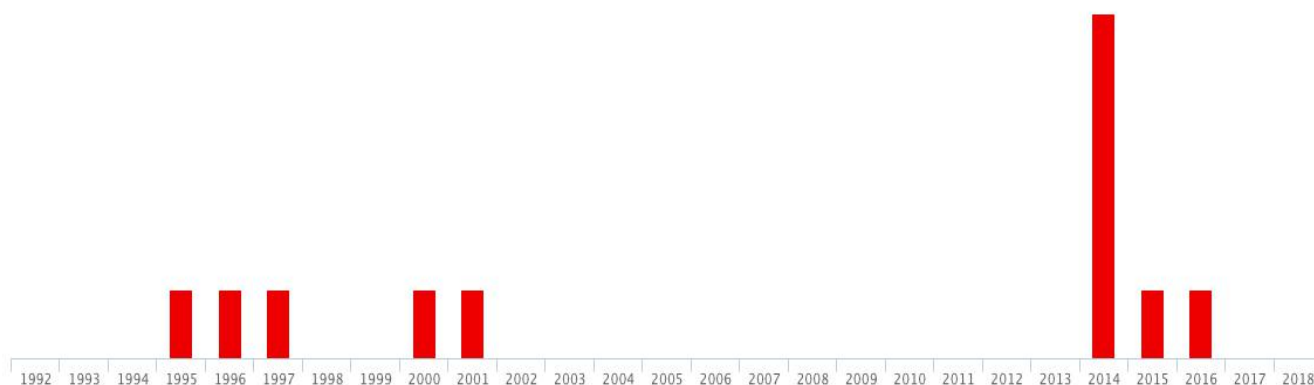

Nuo 2018 metų jau iškeltos 76 administracinės bylos laisvai dirbantiems žurnalistams. Žurnalistų persekiojimas ir internetinės žiniasklaidos cenzūra pasiekė iki šiol precedento neturėjusį lygmenį. 2018 metais Baltarusija užimė 155 vietą Pasaulio spaudos laisvės indekse (2017 metais – 153 vietą).

III. UKRAINA

Žmogaus teisių situacija Ukrainoje yra sudėtinga ypatingai dėl šiuo metu vykstančio karinio konflikto. Naujos valdžios atstovų taikomos priemonės apribojo spaudos, išraiškos ir žodžio laisvę bei teisę į taikius susirinkimus. Kijevo tarptautinio sociologijos instituto paskelbti statistiniai duomenys rodo, kad televizija išlieka svarbiausia ir daugiausiai įtakos turinčia žiniasklaidos priemone Ukrainoje. 72 proc. ukrainiečių informacijos pirmiausiai ieško žiūrėdami televizijos laidas. „Freedom House“ teigimu, privačių televizijos kanalų, kurie priklauso politinių ir verslo interesų turintiems šalies oligarchams, populiarumas išlieka aktualia problema.

Iliustracija Nr. 2. Ukrainoje nuo 1992 metų nužudyti žurnalistai

Per pastaruosius kelerius metus žmogaus teisių organizacijos Ukrainoje užfiksavo didelį skaičių išpuolių prieš žmogaus teisių gynėjus ir žurnalistus atvejų. Žurnalistų apsaugos komiteto duomenimis, nuo 1992 iki 2018 metų Ukrainoje buvo nužudyta 12 žurnalistų (kai nusikaltimo motyvas aiškus). Vienas jų – tiriamosios žurnalistikos atstovas Pavelas Šeremetas (2016 m.)³¹ Organizacijos pabrėžia efektyvių tyrimų trūkumą ir šių nusikaltimų nebaudžiamumą. Po Euromaidano Ukraina atsidūrė pasaulio žinių epicentre. Šalis susiduria su naujais iššūkiais siekdama išlaviruoti tarp Rytuose vykstančio karinio konflikto ir siekio prisijungti prie kitų Europos Sąjungos šalių.³²

31. https://cpj.org/data/killed/europe/ukraine/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&-type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=UP&start_year=1992&end_year=2018&group_by=location

32. <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/07/death-rebirth-contemporary-ukrainian-journal-ism-160726085308098.html>

Internetas visiškai pakeitė žiniasklaidos priemones ir būdus, kaip mes gauname informaciją. Krentant technologijų kainoms, o masinei žiniasklaidai orientuojantis į skaitytojų skaičių, žiniasklaidos auditorija vaidina vis svarbesnį vaidmenį. Auditorijai diktuojant taisykles, žiniasklaida siekia pritaikyti naujienų turinį skaitytojų poreikiams. Esant šioms sąlygoms, vartotojai atsiduria skirtinguose socialinių tinklapių vartotojų „burbuluose“.

Socialinių tinklapių „burbulai“ – socialinės izoliacijos būseną, kurią sukelia personalizuoti paieškos programų algoritmai, nuspėjantys, kokia informacija yra aktualiausia vartotojui. Dėl šios priežasties vartotojai negauna informacijos, kuri neatitinka jų nuomonės. Tokiu būdu vartotojai atsiduria skirtinguose kultūriniuose ir ideologiniuose „burbuluose“.³³

Pastaruoju metu vis dažniau pabrėžiamas požiūrių įvairovės trūkumas, nes internetas padalija pasaulį į „panašiai mąstančių“ žmonių grupes. Pozityvioji socialinių tinklapių „burbulų“ pusė yra ta, kad vartotojams lengviau gauti individualiems poreikiams pritaikytą turinį. Kita vertus, tyrimai rodo, kad algoritmų parenkama informacija neleidžia vartotojui susipažinti su požiūrių įvairove.

Šios tendencijos skatina nuolatinę informacijos kartojimą ir įspūdį, kad pasaulyje nėra kitą nuomonę turinčių žmonių. Pastebima, kad tai prisideda prie visuomenės grupių supriešinimo ir ekstremizmo augimo. Virtuali erdvė neretai pasitelkiama ekstremistų, kurie ieško bendraminčių, juos radikalizuoja ir skleidžia neapykantą. Socialiniuose tinklapiuose galima rasti bendruomenių, kurios buriasi skleisti neapykantą prieš rasines ir etnines mažumas ar LGBT bendruomenę. Minėti socialiniai tinklapiai suteikia galimybę vartotojams kurti uždaras, nemonderuojamas ir kitiems vartotojams neprieinamas grupes. Nesulaukdami kritikos panašiose grupėse besilankantys vartotojai ima vis labiau pateisinti tokį elgesį. Šiose grupėse garantuojamas anonimiškumas, tad vartotojai lengvai praranda nuovoką ir imasi veiksmų, kurių nesiimtų veikdami vieni.

Naujasi tyrimai rodo ryšį tarp socialinių tinklapių ir neapykantos kalbos augimo. Prinstono universiteto (JAV) tyrėjai Karsten Müller ir Carlo Schwarz analizavo sustiprėjusį ryšį tarp „Facebook“ skelbiamų komentarų prieš pabėgėlius ir realiai vykdomų neapykantos nusikaltimų prieš šiuos asmenis. Taigi socialiniai tinklapiai gali paskatinti neapykantą reikšti ne tik žodžiais, bet ir veiksmais.

---

33. https://en.wikipedia.org/wiki/Filter_bubble

Žiniasklaida vaidina ypatingą vaidmenį visuomenės raidoje. Priešiškoje žiniasklaidos aplinkoje vyrauja individų tendencija žiniasklaidos transliuojamą informaciją suvokti kaip priešingą jų interesams. Ši tendencija skatina stereotipus ir diskriminaciją prieš pažeidžiamų visuomenės grupių atstovus. Žiniasklaidos atstovų vartojama kalba, neteisingai vartojamos sąvokos, negatyvus tam tikrų visuomenės grupių atstovų vaizdavimas dar labiau sustiprina šį poveikį. Agresyvią kalbą neretai vartoja politikai, žurnalistai, nuomonės lyderiai. Dalindamiesi šia agresyvia kalba žiniasklaidos atstovai dar labiau sustiprina negatyvų jos poveikį, kuris ypatingai veikia pažeidžiamų visuomenės grupių atstovus. Žiniasklaida informuoja ir klaidina, formuoja individų požiūrį į kitų visuomenės grupių atstovus bei gali sustiprinti įtampą arba skatinti supratimą. Štai kodėl iškyla poreikis imtis priemonių skatinant profesionalią žurnalistiką ir pagarbą žmogaus teisėms.

Žiniasklaidos atstovams

- Stiprinti žurnalistų įgūdžius organizuojant mokymus, kuriuose supažindinama su vartotinomis sąvokomis tam tikrų visuomenės grupių atžvilgiu. Nepaisant besikeičiančių technologijų, žurnalistikos kokybę garantuoja žurnalistų etika. Techninė informacijos pateikimo specifika nepagerina žinutės turinio.
- Skatinti įvairovę žurnalistų darbo aplinkoje. Siekiant geriau pažinti tam tikrą bendruomenę būtina susipažinti su šios žmonių grupės patiriamais iššūkiais. Šiuo tikslu rekomenduojama bendradarbiauti su pažeidžiamų visuomenės grupių atstovų interesams atstovaujantiomis nevyriausybinėmis organizacijomis.

Žmogaus teisių organizacijoms

- Vykdyti žiniasklaidos stebėseną siekiant identifikuoti egzistuojančias problemas ir imtis priemonių jas išspręsti. Bendradarbiavimas su žiniasklaidos priemonėmis leis atkreipti žiniasklaidos atstovų dėmesį į egzistuojančias problemas ir užkirsti kelią diskriminacijai.
- Stiprinti bendradarbiavimą su žurnalistais, siekiant, kad žiniasklaida taptų žmogaus teisių ir įvairovės ambasadore. Įtraukti žiniasklaidos atstovus į organizacijos veiklas, kuriomis siekiama didinti sąmoningumą ir skatinti pažeidžiamų visuomenės grupių atžvilgiu taisyklingai vartojamas sąvokas.

I. Bibliografinių nuorodų sąrašas

- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002a). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27–51
- Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*.
- Eglė Kuktoraitė. “Vilnius County Court: Fairytale Book Featuring Stories about Same-sex Couples was Censored Reasonably.” LGL. 2016 m. kovo 4 d.
- Fundamental Rights Agency, 2015.
- “Hidden” Impunity for Crimes Against Journalists. Sergiy Tomilenko. KAS Policy Paper.
- Human Rights Committee, “Concluding Observations on the Third Periodic Report of Lithuania. Addendum. Information Received from Lithuania on Follow-Up to the Concluding Observations”, Nr. CCPR/C/LTU/CO/3/Add.2, 2016
- Law on the Protection of Minors against the Detrimental Effect of Public Information
- “Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymo projektas,” Nr. XIIP-4255(3).

II. Internetinių nuorodų sąrašas

<https://www.amf.org.au/bullying-advice/bullying-for-parents/definition-of-bullying/>
<https://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Ostracism>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Discrimination>
<https://unlcms.unl.edu/engineering/james-hanson/trolls-and-their-impact-social-media>
<https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it/index.html>
https://www.researchgate.net/publication/323723036_Hate_Speech_Detection_A_Solved_Problem_The_Challenging_Case_of_Long_Tail_on_Twitter
[https://en.wikipedia.org/wiki/Flaming_\(Internet\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Flaming_(Internet))
<https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-rules>
https://www.facebook.com/communitystandards/violence_criminal_behavior
<https://youtube-creators.googleblog.com/2017/06/your-content-and-making-money-from.html>
<https://www.paypal.com/stories/us/paypals-aup-remaining-vigilant-on-hate-violence-intolerance>
<https://money.cnn.com/2017/08/16/news/brands-react-charlottesville/index.html>
<https://www.gofundme.com/terms>
<https://www.techopedia.com/definition/31562/dark-web>
<https://regnum.ru/>
<http://east-center.org/wp-content/uploads/2016/12/EAST-Media-Review.pdf>
<https://www.stopfake.org/en/news/>
<https://www.indexoncensorship.org/2018/07/after-three-decades-relative-freedomlithuania-media-reined-in/>
<https://europeanjournalists.org/blog/2017/11/24/belarus-harrassment-against-freelance-journalists-on-the-rise/>
https://cpj.org/data/killed/europe/ukraine/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=-Confirmed&type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=UP&start_year=1992&end_year=2018&group_by=location
<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/07/death-rebirth-contemporary-ukrainian-journalism-160726085308098.html>

Klausimynas. Agresyvi informacija prieš žmogaus teises

1. Koks yra Jūsų darbo pobūdis?
  - Žmogaus teisių aktyvistas
  - Pagrindinės žiniasklaidos priemonės (televizijos, radijo, laikraščio žurnalo) žurnalistas
  - Internetinės žiniasklaidos žurnalistas
  - Kita
2. Kurioje šalyje dirbate?
  - Lietuvoje
  - Baltarusijoje
  - Ukrainoje
  - Kitoje
3. Kaip įvertintumėte žiniasklaidos vaidmenį? Ar ji prisideda prie agresyvios kalbos ir stereotipų pažeidžiamų visuomenės grupių atžvilgiu didinimo ar mažinimo?
4. Įvardykite tris pagrindines pažeidžiamas visuomenės grupes, kurios, Jūsų manymu, dažniausiai susiduria su agresyvia kalba žiniasklaidoje (nebūtinai vartojama žurnalistų).
5. Įvardykite tris pagrindinius teigiamus pokyčius žiniasklaidoje per pastaruosius penkerius metus.
6. Įvardykite tris pagrindinius neigiamus pokyčius ar problemas žiniasklaidoje per pastaruosius penkerius metus.
7. Kaip įvertintumėte kitų valstybių užsienio politikos poveikį Jūsų šalies žiniasklaidos priemonėms? Kurios šalys daro didžiausią įtaką?
8. Kaip įvertintumėte žiniasklaidos ir politikos santykį savo šalyje?
9. Kaip įvertintumėte žiniasklaidos ir žmogaus teisių organizacijų bei aktyvistų santykius Jūsų šalyje?
10. Ar savo veikloje susidūrėte su konkrečiais diskriminacijos žiniasklaidoje atvejais? Jei taip, papasakokite apie atvejį plačiau ir pateikite nuorodas.
11. Kur dažniausiai platinama agresyvi informacija žmogaus teisių atžvilgiu?

© Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL, 2018